Овсянко Дмитро Сергійович, студент 2 курсу факультету природничої та фізико-математичної освіти, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Україна, ORCID ID: 0009-0003-1830-8441

Ovsianko Dmytro Serhiyovych, 2nd year student, Faculty of Natural Science and Physics-Mathematics Education Oleksandr Dovzhenko, Hlukhiv National Pedagogical University, Ukraine, ORCID ID: 0009-0003-1830-8441

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ

USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE EDUCATIONAL PROCESS: BENEFITS AND RISKS

Анотація

У статті здійснено комплексний аналіз використання штучного інтелекту в освітньому процесі в умовах цифровізації. Розглянуто основні напрями застосування технологій штучного інтелекту, зокрема персоналізацію навчання, автоматизацію освітніх процесів та розширення доступу до освітніх ресурсів. Визначено ключові переваги впровадження штучного інтелекту, серед яких індивідуалізація навчання, підвищення ефективності освітнього процесу та розвиток цифрових компетентностей. Окрему увагу приділено ризикам, пов’язаним із використанням ШІ, зокрема порушенням академічної доброчесності, зниженню рівня самостійності студентів, можливій недостовірності інформації та етичним викликам. Обґрунтовано необхідність формування культури відповідального використання штучного інтелекту в освіті.

Ключові слова: штучний інтелект, освіта, цифровізація, академічна доброчесність, інноваційні технології.

Abstract

The article provides a comprehensive analysis of the use of artificial intelligence in the educational process in the context of digitalization. The main areas of application of artificial intelligence technologies are examined, including personalized learning, automation of educational processes, and increased accessibility of educational resources. The key advantages of implementing artificial intelligence are identified, among which are the individualization of learning, improvement of the efficiency of the educational process, and the development of digital competencies. Particular attention is paid to the risks associated with the use of AI, including violations of academic integrity, a decrease in students' independence, the potential unreliability of information, and ethical challenges. The necessity of forming a culture of responsible use of artificial intelligence in education is substantiated.

Keywords: artificial intelligence, education, digitalization.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток суспільства характеризується стрімкою цифровізацією, яка суттєво впливає на всі сфери життєдіяльності людини, зокрема на систему освіти. Активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій змінює традиційні підходи до організації навчального процесу, сприяє переходу до гнучких, інтерактивних та індивідуалізованих моделей навчання. У цьому контексті особливого значення набуває використання технологій штучного інтелекту, які виступають одним із ключових чинників трансформації сучасної освіти.

Штучний інтелект дедалі ширше інтегрується в освітнє середовище, забезпечуючи нові можливості для автоматизації навчальних процесів,

адаптації освітнього контенту до індивідуальних потреб здобувачів освіти, а також підвищення доступності навчальних ресурсів. Завдяки таким технологіям змінюється роль викладача, який поступово переходить від функції транслятора знань до ролі наставника та координатора навчальної діяльності. Водночас студенти отримують доступ до інструментів, що дозволяють ефективніше опановувати навчальний матеріал, аналізувати інформацію та розвивати власні компетентності.

Разом із тим активне впровадження штучного інтелекту в освітній процес супроводжується низкою суттєвих викликів. Однією з ключових проблем є забезпечення якості освіти в умовах широкого використання цифрових технологій. Зокрема, виникає ризик формального засвоєння знань, коли здобувачі освіти покладаються на результати, згенеровані штучним інтелектом, без належного критичного осмислення навчального матеріалу. Це може призводити до зниження рівня сформованості професійних компетентностей та поверхневого розуміння навчального змісту.

Не менш важливим аспектом є проблема академічної доброчесності. Використання генеративних систем штучного інтелекту створює нові можливості для порушення академічних норм, зокрема у вигляді несанкціонованого використання згенерованих текстів під час виконання навчальних завдань. Це ускладнює контроль за самостійністю роботи студентів і потребує перегляду підходів до оцінювання результатів навчання.

Крім того, актуальності набувають питання достовірності інформації, отриманої за допомогою штучного інтелекту, а також етичні та правові аспекти його використання. Відсутність чітких регуляторних механізмів і єдиних стандартів застосування ШІ в освіті створює додаткові труднощі як для викладачів, так і для здобувачів освіти.

Таким чином, сучасні умови розвитку освіти зумовлюють необхідність комплексного дослідження впливу штучного інтелекту на освітній процес.

Особливої уваги потребує аналіз його переваг і ризиків, визначення оптимальних моделей використання, а також розроблення ефективних механізмів забезпечення якості освіти та дотримання академічної доброчесності в умовах цифровізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема використання штучного інтелекту в освіті активно досліджується як українськими, так і зарубіжними науковцями. Зокрема, у звітах OECD підкреслюється значний вплив цифрових технологій на якість освіти та трансформацію ролі викладача [3]. У рекомендаціях UNESCO наголошується на необхідності етичного використання генеративного штучного інтелекту в освітньому середовищі [4]. Дослідження Lymar та ін. свідчить про високий рівень використання ШІ студентами, що підтверджує актуальність даної проблематики [5]. Водночас науковці акцентують увагу на необхідності формування академічної культури та відповідального ставлення до використання новітніх технологій.

Окремі аспекти впровадження штучного інтелекту в освіті розглядаються у працях, присвячених цифровій трансформації освітнього середовища, де підкреслюється роль інноваційних технологій у підвищенні ефективності навчання та забезпеченні індивідуалізації освітнього процесу. У цих дослідженнях зазначається, що застосування ШІ сприяє переходу від традиційних форм навчання до адаптивних моделей, орієнтованих на потреби здобувачів освіти.

Водночас значна увага приділяється проблемам академічної доброчесності в умовах використання цифрових технологій. У наукових працях наголошується, що поширення інструментів штучного інтелекту створює нові виклики для системи оцінювання знань, оскільки ускладнює визначення рівня самостійності виконання навчальних завдань. Це зумовлює необхідність перегляду традиційних підходів до контролю знань і

впровадження нових форм оцінювання, орієнтованих на розвиток критичного мислення та практичних навичок.

Крім того, у сучасних дослідженнях підкреслюється важливість формування цифрових компетентностей як у студентів, так і у викладачів. Ефективне використання штучного інтелекту в освітньому процесі можливе лише за умови належного рівня цифрової грамотності, що дозволяє критично оцінювати отриману інформацію та використовувати технології відповідально.

Разом із тим аналіз наукових джерел свідчить, що, незважаючи на значну кількість досліджень, проблема використання штучного інтелекту в освіті залишається недостатньо вивченою, зокрема в частині комплексного аналізу його впливу на якість освіти, академічну доброчесність і формування професійних компетентностей. Це зумовлює необхідність подальших наукових досліджень у даному напрямі.

Мета статті . Метою статті є аналіз переваг та ризиків використання штучного інтелекту в освітньому процесі та визначення перспектив його застосування.

Виклад основного матеріалу. Штучний інтелект у сучасній освіті виступає як багатофункціональний інструмент, що забезпечує автоматизацію навчальних процесів, адаптацію освітнього контенту та всебічну підтримку навчальної діяльності. Його впровадження суттєво змінює традиційну модель освіти, перетворюючи її з уніфікованої системи на гнучке середовище, орієнтоване на потреби конкретного здобувача освіти. Використання технологій ШІ дозволяє реалізувати індивідуальний підхід до навчання, що є одним із ключових принципів сучасної педагогіки та компетентнісного підходу.

Персоналізація навчання, яка забезпечується за допомогою алгоритмів штучного інтелекту, передбачає врахування індивідуальних особливостей

студентів, їхнього рівня підготовки, стилю навчання та темпу засвоєння матеріалу. Наприклад, адаптивні навчальні платформи можуть автоматично змінювати складність завдань залежно від результатів студента, що сприяє більш ефективному засвоєнню знань. У результаті підвищується не лише академічна успішність, але й мотивація до навчання, оскільки студент отримує завдання, які відповідають його реальному рівню можливостей.

Важливою перевагою використання штучного інтелекту є автоматизація рутинних завдань, таких як перевірка тестів, аналіз результатів, формування звітності або навіть первинне оцінювання письмових робіт. Це дозволяє викладачам значно зменшити часові витрати на технічну роботу та зосередитися на творчій, методичній і дослідницькій діяльності. Крім того, цифрові платформи з елементами ШІ забезпечують широку доступність освіти незалежно від географічного розташування, що особливо актуально в умовах дистанційного та змішаного навчання, коли освітній процес має бути максимально гнучким і безперервним [4].

Окремо слід відзначити роль штучного інтелекту у створенні нових форматів навчання, зокрема інтерактивних симуляцій, віртуальних лабораторій та інтелектуальних тьюторів. Такі інструменти дозволяють моделювати реальні професійні ситуації, що особливо важливо для практично орієнтованих дисциплін. Це сприяє формуванню не лише теоретичних знань, але й практичних навичок, необхідних у майбутній професійній діяльності.

Водночас використання штучного інтелекту супроводжується низкою ризиків і викликів. Одним із найважливіших є проблема академічної доброчесності, оскільки генеративні моделі можуть використовуватися для створення готових відповідей без глибокого розуміння навчального матеріалу. Це створює ситуацію, коли формально завдання виконано, але реальний рівень знань студента залишається низьким. Дослідження

показують, що значна частина здобувачів освіти активно застосовує ШІ у навчальному процесі, що підвищує ризик зниження якості підготовки фахівців [5].

Ще одним суттєвим ризиком є зниження рівня самостійності студентів та формування залежності від технологічних рішень. Надмірне використання ШІ може призвести до ослаблення навичок аналітичного мислення, аргументації та самостійного вирішення проблем. Крім того, штучний інтелект не завжди гарантує достовірність інформації, оскільки його відповіді базуються на великих масивах даних, які можуть містити неточності або застарілу інформацію. Це підкреслює необхідність розвитку у студентів навичок критичного мислення, перевірки джерел та інформаційної грамотності.

Етичні та правові аспекти використання ШІ також потребують особливої уваги з боку наукової спільноти та освітніх інституцій. Питання авторства навчальних робіт, відповідальності за створений за допомогою ШІ контент, а також меж допустимого використання таких технологій залишаються недостатньо врегульованими. Це створює потребу у формуванні нових нормативних підходів та внутрішніх академічних стандартів, які б регулювали використання штучного інтелекту в освітньому процесі.

У сучасних умовах виникає необхідність трансформації підходів до оцінювання знань. Традиційні форми контролю поступово доповнюються або замінюються більш складними методами, такими як усні іспити, проєктна діяльність, індивідуальні дослідницькі завдання та практичні кейси. Це дозволяє зменшити ризики академічної недоброчесності та водночас сприяє формуванню глибокого розуміння навчального матеріалу. Крім того, важливим напрямом є інтеграція ШІ в систему оцінювання таким

чином, щоб він виступав не як інструмент підміни знань, а як засіб їхнього розвитку та моніторингу.

Висновки. Отже, штучний інтелект сьогодні виступає одним із ключових інструментів модернізації сучасного освітнього процесу, який суттєво трансформує підходи до навчання, викладання та оцінювання знань. Його впровадження відкриває широкі можливості для підвищення якості освіти, зокрема через персоналізацію навчання, автоматизацію освітніх процедур, розширення доступу до навчальних ресурсів та створення нових інтерактивних форматів засвоєння матеріалу. Завдяки цьому освітній процес стає більш гнучким, адаптивним і орієнтованим на потреби сучасного здобувача освіти.

Водночас активне використання технологій штучного інтелекту супроводжується низкою суттєвих викликів і ризиків, які не можна ігнорувати. Серед них особливе місце займають проблеми академічної доброчесності, зниження рівня самостійності студентів, можливе формування залежності від технологічних рішень, а також ризики отримання недостовірної або неперевіреної інформації. Окрім цього, залишаються відкритими етичні та правові питання, пов’язані з авторством навчальних робіт, відповідальністю за використання згенерованого контенту та межами застосування ШІ в освітньому середовищі.

Подолання зазначених проблем потребує комплексного та системного підходу, що включає як технологічні, так і педагогічні рішення. Важливим є не лише впровадження інноваційних інструментів, але й одночасне формування у здобувачів освіти критичного мислення, інформаційної грамотності та навичок самостійного аналізу. Крім того, необхідним є розроблення чітких нормативних і методичних рекомендацій щодо використання штучного інтелекту в освітньому процесі, що дозволить забезпечити його етичне та ефективне застосування.

Оптимальним напрямом розвитку сучасної освіти є гармонійне поєднання традиційних методів навчання з інноваційними технологіями, зокрема інструментами штучного інтелекту. Така інтеграція дозволяє зберегти фундаментальні педагогічні принципи, одночасно підвищуючи ефективність освітнього процесу та його відповідність вимогам цифрової епохи. У результаті формується нова модель освіти, яка спрямована на підготовку компетентних, адаптивних і конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно діяти в умовах швидких технологічних змін.

Література

1. Закон України «Про освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

2. Закон України «Про вищу освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18

3. OECD. Education at a Glance 2023. URL: https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/

4. UNESCO. Guidance for generative AI in education. URL: https://unesdoc.unesco.org

5. Lymar L. et al. Academic misconduct and artificial intelligence use. URL: https://doi.org/10.1186/s12909-025-08100-y

6. Bretag T. Handbook of Academic Integrity. URL: https://doi.org/10.1007/978-981-287-098-8

7. European Network for Academic Integrity. URL: https://www.academicintegrity.eu

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). On Education (Law No. 2145-VIII). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2014). On Higher Education (Law No. 1556-VII). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18

3. OECD. (2023). Education at a Glance 2023: OECD Indicators. OECD Publishing. https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/

4. UNESCO. (2023). Guidance for generative AI in education and research. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693

5. Lymar, L., et al. (2025). Academic misconduct and artificial intelligence use. BMC Medical Education, 25. https://doi.org/10.1186/s12909-025-08100-y

6. Bretag, T. (Ed.). (2016). Handbook of Academic Integrity. Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-287-098-8

7. European Network for Academic Integrity. (n.d.). https://www.academicintegrity.eu